

BURDUR PALEOLİTİK ÇAĞ YÜZEY ARAŞTIRMASI-2021 *

BURDUR PALEOLITIC ERA SURVEY-2021

Betül FINDIK¹, Serdar MAYDA², F. Arzu DEMİREL³, Rıdvan Can PARMAK⁴

1. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, bfindik@mehmetakif.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5071-9484>
2. Dr., Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü, Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi, serdar.mayda@ege.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5432-3559>
3. Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü, arzudemirel@mehmetakif.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0393-8470>
4. Bağımsız Araştırmacı, ridvancanparmak@yandex.com, <https://orcid.org/0000-0003-2059-7302>

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi/Applytion Date
01.04.2022

Yayına Kabul Tarihi/Acceptance Date
07.05.2022

DOI
10.20875/makusobed.1097129

* Burdur İli Paleolitik Çağ YüzeY Araştırması, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 13.07.2021 tarih ve 1549488 sayılı yüzeY araştırması izni, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (BAP Proje No: 0760 GÜDÜMLÜ-21) ve Türk Tarih Kurumu'nun maddi destekleri ile gerçekleştirilmiştir.

Öz

Burdur'un daha önce Paleolitik Çağ açısından yeterince araştırılmamış olması, konumu ve coğrafyası nedeniyle olası potansiyeli göz önüne alınarak 2021 yılında "Burdur İli Paleolitik Çağ YüzeY Araştırması"na başlanmıştır. 2021 araştırma sezonunda Bucak ve Kemer ilçelerinde yürütülen arazi çalışmalarında yaygın yaya yüzeY araştırması yöntemi uygulanmıştır. Ekibimiz, uygun alanlarda 5'er metre aralıklarla yürüyerek arazi taraması yapmıştır. Ancak araştırma alanlarımızın daha çok, dağlık, kayalık ve yer yer sık çalı örtülerinin bulunduğu alanlardan oluşması nedeniyle bu yöntem yalnızca tarla, bahçe gibi düzlük alanlarda uygulanabilmiştir. Araştırma sonucunda, elde edilen yontmataş bulgular daha çok Alt ve Orta Paleolitik dönemlere ait özellikler göstermektedir. Bununla birlikte Paleolitik Çağ'ın daha geç dönemlerine işaret eden az sayıda bulgu da mevcuttur. Gerek Bucak gerekse Kemer'de yapılan araştırmalar net olarak dönemsel ayrımlar yapmaya olanak verecek karakteristik bulgular vermemiştir. Her iki alanda devam edecek çalışmaların yeni bulgularla, daha net sonuçlar vereceği kanısındayız.

Anahtar Kelimeler: *Burdur, Paleolitik Çağ, YüzeY Araştırması, Yontmataş, Alt Paleolitik, Orta Paleolitik.*

Abstract

The "Paleolithic Age Survey of the Province of Burdur" was started in 2021, considering the possible potential of Burdur due to its location and geography, and the fact that Burdur had not been adequately explored in terms of the Paleolithic Age before. In the 2021 season, extensive pedestrian survey method was applied in the field studies carried out in Bucak and Kemer districts. Our team has scanned the land by walking at 5 meter intervals in suitable areas. The chipped stone findings obtained in the study mostly show features belonging to the Lower and Middle Paleolithic periods. However, there are few findings pointing to the later periods of the Paleolithic Age. Research conducted in Bucak and Kemer has not yielded characteristic findings that will allow to make clear periodic distinctions. We believe that further studies will yield clearer results with new findings.

Keywords: *Burdur, Paleolithic Age, Survey, Lithic, Lower Paleolithic, Middle Paleolithic.*

Bu makaleye atf yapmak için:

Fındık, B., Mayda, S., Demirel, F. A. ve Parmak, R. C. (2022). Burdur Paleolitik Çağ YüzeY Araştırması-2021. *MAKU SOBED*, (35), 32-49. <https://doi.org/10.20875/makusobed.1097129>

EXTENDED SUMMARY

Paleolithic of Burdur province has not been sufficiently explored until today. The Paleolithic finds unearthed in Burdur in recent years have been found during the researches that are not directly aimed at the Paleolithic. Paleolithic findings have been found during the research that has started with different approaches. The Paleolithic Survey of Burdur Province has started in Burdur, which is located between Antalya-Karain Cave and Denizli where fossil remains of *Homo erectus* dating back to 1.2 million years BC and chipped stone findings attributed to *Homo erectus* have been unearthed.

The "Paleolithic Age Survey of Burdur Province", which started in 2021, aims to understand the hominine settlements in Paleolithic, to evaluate its connections with important Paleolithic findings in the province and to reconstruct the migration patterns. From this point of view, survey was started in 2021 in Bucak district, which is bordering with the Döşemealtı district of Antalya, where the Karain Cave is also located. Considering the geology of the province, it has been planned to search the surroundings of ancient lake basin and the areas where the raw materials and water resources could be found.

13 locality have been mapped in Bucak district. 12 of them are within the borders of Kocaaliler Town, which is located 25-30 km south of Bucak. The collected chipped stones have been scattered throughout the area and the fields that have been regulated during the construction of village house. Techno-typological studies of the chipped stone findings continue. However, according to our first observations, the findings mainly belong to the Lower and Middle Paleolithic periods. Most of the chipped stone finds have been produced from radiolarites which are very common in the region. On the other hand, flint raw materials have been used at a lesser degree. The assemblage mainly consists of flakes. Although few in number, Levallois lithics have also been encountered. A small number of blades/bladelets and 2 blade cores have also been found. These finds point to the later periods of Paleolithic. Tools generally include notched and denticulated tools, retouched flakes, end scrapers and side scrapers.

Another site in Bucak district is Bozburun, a Roman Necropolis located between Yuva and Ürkütlü villages within the borders of Kızılkaya Town. Upon reporting the presence of many flint nodules in the area, Bozburun has been visited and all the slopes of Bozburun have been researched. Despite the presence of many large and small flint raw materials, the site is poor in terms of chipped stone findings. A Middle Paleolithic levallois core has been found in the dumber soil on the southern slope of Bozburun. Despite the entire area being explored, no other findings have been found apart from a few flakes.

One of the districts that was planned to be investigated in 2021 was Kemer. The fossil locality of Elmacık Ardiçtekke, located approximately 15 km northeast of Kemer district, has also been visited and three sites were located. Rescue excavations were carried out in Elmacık between 2006 and 2009 and in 2016, and fossils such as southern mammoth, horse, deer, bison and rhinoceros were yielded. The site that was forming the ancient lake shore of Burdur Lake during the Late early Pleistocene, was dated to approximately 1.2-1 million years BP. In the Elmacık-Ardiçtekke fossil locality, a large flint stone core was found about 5 m ahead of the area where the fossils were yielded. During the survey around the site, a few pieces of chipped stone material were also obtained. Considering the age of the site and the technology of the findings, the findings could belong to the Lower Paleolithic Period. Afterwards, research was carried out on the slopes just opposite the Elmacık fossil site. Two choppers and a few pieces of chipped stone were also found in this area. Finally, 2 retouched pieces were found in the area that used to be ancient basin of Burdur Lake where a dam is located today.

Not all of Bucak and Kemer districts, which were planned to be investigated in 2021, could be surveyed. Since the survey area is mountainous and forested in general, it has been quite challenging in terms of the implementation of the research plan. However, as a result of our research, it has been understood that Burdur has an important potential in terms of the Paleolithic Period.

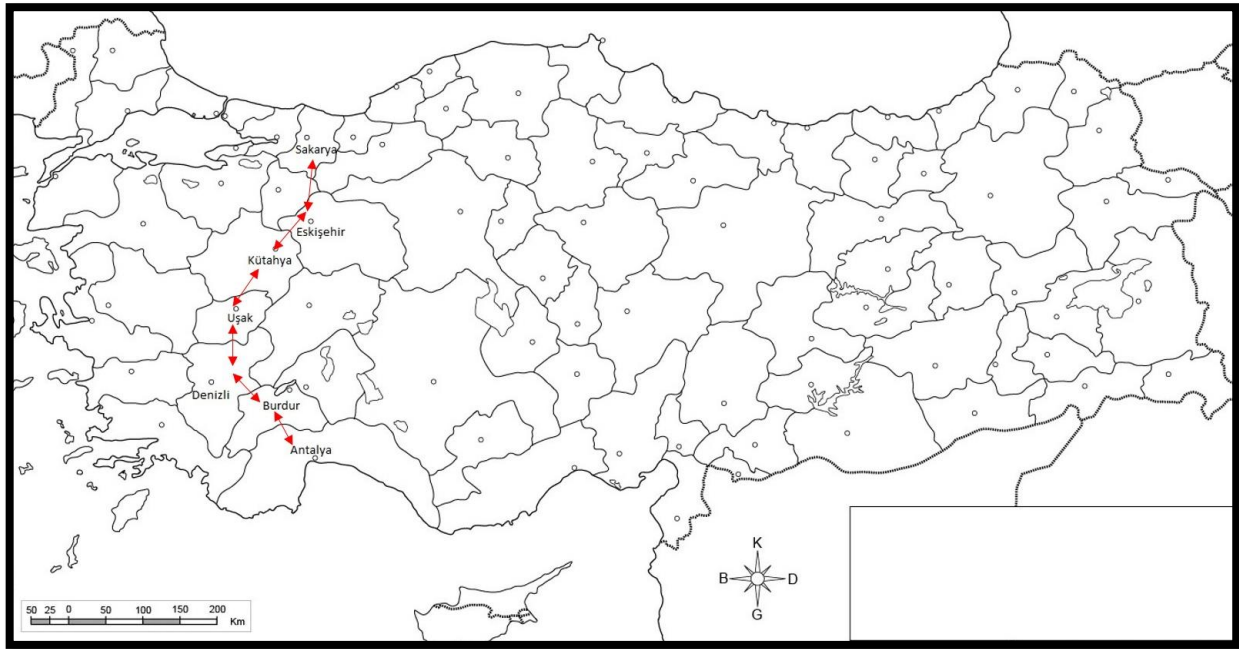
1. GİRİŞ

Türkiye, gerek kıtalar arasındaki köprü konumu gerekse sahip olduğu uygun iklim ve çevre koşullarıyla Paleolitik Çağ boyunca, insanlar tarafından yerleşim ve göç yolları açısından tercih edilmiş bir coğrafyadır. Türkiye’de Paleolitik Çağ araştırmaları yüz yılı aşkın süredir devam etmektedir. Ancak son yıllarda arkeolojik yaklaşımların değişmesi ve yetişen bilim insanlarının sayısının artması ile Paleolitik Çağ araştırmaları daha büyük bir ivme kazanmıştır.

Paleolitik Çağ arkeolojisi açısından en önemli merkezlerden biri kuşkusuz Karain Mağarası’dır. Antalya’nın, Döşemealtı ilçesinde yer alan mağara, Paleolitik Çağ’ın tüm dönemlerinde iskân görmüş olması açısından son derece önemlidir (Yalçınkaya, 1988; Taşkiran, 2016, s. 46). Mağaranın E ve B gözlerinde devam eden kazılar, Alt, Orta, Üst Paleolitik ve Epi-paleolitik dönemlere ait tabakaların yanı sıra Holosen Dönem yerleşim tabakalarını da içermektedir. Aynı bölgede çok sayıda mağara yerleşimi İsmail Kılıç Kökten, Işın Yalçınkaya, Harun Taşkiran, Metin Kartal, Kadriye Özçelik gibi araştırmacılar tarafından yüzey araştırmaları, sondajlar ve kazılarla bilim dünyasına kazandırılmıştır. Öküzini, Kızılın, Çarkini gibi önemli Paleolitik mağara yerleşimleri de Karain’in yakın çevresinde yer almaktadır (Yalçınkaya, 1988, s. 41; Kartal, 2009; Demirel vd., 2019).

2002 yılında Denizli’de *Homo erectus* fosil kalıntısının bulunması ise Paleolitik Çağ açısından Türkiye’de bir ilk olmuştur. Prof. Dr. M. Cihat Alçiçek tarafından bilim dünyasına tanıtılan bu keşfe kadar, yontmataş aletlerine rastladığımız fakat fosil kalıntılarına ulaşamadığımız *Homo erectus* buluntusu, Türkiye’de Paleolitik Çağ’ın tarihini yaklaşık 1.2 milyon yıl kadar eskiye götürmüş ve bölgede araştırmaların hız kazanmasını sağlamıştır (Lebatard vd., 2014; Boulbes vd., 2014). Prof. Dr. Kadriye Özçelik tarafından aynı ilde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında Alt ve Orta Paleolitik dönemlere ait çok sayıda buluntu yeri tespit edilmiştir (Özçelik ve Bulut, 2021, s. 164). Oldukça karakteristik bulguların ele geçtiği bu araştırmalar, Denizli’de Paleolitik Çağ insanların geniş bir alanda yaşadığını göstermesi açısından önemlidir. Son 10 yılda, Anadolu’nun pek çok yerinde yapılan araştırmalara ek olarak Denizli, Kütahya, Uşak, Eskişehir ve Sakarya illerinde yapılan Paleolitik Çağ araştırmaları, Antalya-Karain Mağarası’ndan kuzeye doğru ilerleyen bir hat boyunca yeni buluntu yerlerini (Harita 1) ve Anadolu’da Paleolitik Çağ araştırmaları açısından oldukça önemli verileri ortaya koymaktadır (Özçelik vd., 2016; Dinçer, 2015; Dinçer vd., 2014; Taşkiran vd., 2021; Kartal, 2020; Kartal vd., 2019; Kartal vd., 2014). Torosların güneyi ve kuzeyi arasında geçiş noktasında yer alan Burdur ili ise Paleolitik Çağ açısından neredeyse hiç araştırılmamıştır ve bu hat üzerinde bir boşluk olarak yer almaktadır.

Harita 1. Karain Mağarası’ndan kuzeye doğru ilerleyen hat boyunca yeni buluntu alanları

Kaynak: <https://www.milliyet.com.tr/egitim/haritalar/turkiye-dilsiz-haritasi> (yeniden düzenlenmiştir).

Bölgedeki araştırma eksiğini gidermek amacıyla 2021 yılında Burdur İli Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması'na başlanmıştır. Bu makalede 2021 yılı çalışmalarının ilk sonuçları sunulmuştur. Ekibimizin araştırma yaptığı, ancak Paleolitik Çağ buluntularına rastlamadığı alanlara bu makalede yer verilmemiş, yalnızca yontmataş bulguların ele geçtiği alanlardan ve bulgulardan bahsedilmiştir. Buluntuların teknolojik analizleri ve analiz sonuçlarını içeren bir makalenin hazırlıkları devam etmektedir.

2. BURDUR'DA PALEOLİTİK ÇAĞ ARAŞTIRMALARININ TARİHÇESİ

Burdur, coğrafi yapısı, önemli su kaynakları ve ekolojik çeşitliliği ile her dönemde yerleşime uygun bir bölge olmuştur. Burdur'da 2010-2018 yılları arasında yapılan paleontolojik araştırmalar ve 2006-2009 yılları arasında ve 2016 yılında Elmacık fosil lokalitesinde gerçekleştirilen kurtarma kazıları, Burdur'un Pleyistosen Dönem'deki faunal çeşitliliğini ortaya koymuştur (Alpagut vd., 2015; Alçıçek vd., 2013; Demirel, 2011; Demirel ve Mayda, 2014; Demirel vd., 2016a; Demirel vd., 2016b; Mayda vd., 2017; Alçıçek vd., 2017; Kahraman, 2010). Faunal veriler Pleyistosen Dönem'de Burdur'un, açık alanlar ile bu alanları çevreleyen ormanlık alanlardan ve çeşitli su kaynaklarından oluşan zengin bir ekolojik görünüme sahip olduğunu göstermiştir. Burdur-Elmacık faunası ile benzer fauna topluluğunun, Gürcistan, Yunanistan, Fransa ve İspanya'nın yaşıt lokalitelerinde de belirlenmiş olduğu, bu geniş koridor boyunca yapılan göçlerin Anadolu üzerinden yapıldığına işaret ettiği ve Elmacık lokalitesinin, bu kara koridoru üzerinde Anadolu'nun en zengin durağını oluşturduğu belirtilmiştir (Alpagut vd., 2015). Bu koşullar, şüphesiz, Paleolitik dönemlerde insanların bölgeyi tercih etmelerinde önemli bir etken olmuştur. Paleoekolojik görünümünün yanı sıra Torosların kuzeyi ile güneyi arasında geçiş bölgesinde yer alan Burdur'un, Paleolitik Çağ'da yakın ve uzak mesafeli göç hareketlerinin odağında olması kaçınılmazdır. Toros dağ silsilesi, Antalya ile İç Ege arasında coğrafi bir bariyer olarak yer almaktadır. Yukarıda bahsedilen yeni buluntu alanları dikkate alındığında, kuzey-güney doğrultusunda tek ya da iki yönlü insan hareketlerinin Burdur üzerinden -değerleşmiş olması olasıdır.

Bugüne dek Burdur'dan elde edilen Paleolitik Çağ verilerine baktığımızda, genellikle farklı dönem araştırmaları sırasında tespit edilen buluntular ve buluntu alanları olduğu görülmektedir. Sözü edilen veriler son derece önemli olmakla birlikte, Burdur'un Paleolitik Çağ'daki görünümünü anlamak için yeterli değildir.

Burdur ilinin de içinde bulunduğu Göller Bölgesi'nde ilk bilimsel araştırmalar 19. yüzyılda başlamıştır. Pek çok yabancı ve yerli araştırmacı tarafından ziyaret edilen Burdur ilindeki araştırmalar, daha çok Antik dönemler ile Holosen yerleşimleri üzerinde durmuştur (Özsait, 2007, s. 696). 1944 yılında Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu başkanlığında, Muzaffer Şenyürek ve İ. Kılıç Kökten'den oluşan bir ekip bölgede araştırmalar yapmıştır. Ancak bu araştırmalar Isparta-Burdur arasındaki Baradiz, Senirce ve Bozanönü çevrelerine odaklanmıştır (Kansu, 1945). Isparta'da Baradiz ve Kapalıin gibi Paleolitik Çağ buluntuları veren alanlarda çalışıldıktan sonra Burdur Gölü kıyılarının doğusunda ve Burdur'un güneyinde Çine Ovası'na kadar olan alanda araştırma yapılmıştır. Çine Ovası'nda İnsuyu Mağarası'nda çalışmalar yürütülmüş (Kansu, İn Su olarak bahsetmektedir) ancak Kansu, mağaranın içindeki su kaynağı nedeniyle, bir sal ya da kayık olmaksızın içeri girmenin mümkün olmadığını belirtmiştir (Kansu, 1945, s. 285).

1995 yılında Stephen Mitchell ve ekibi tarafından, Burdur Boğazköy'de, bir Güney Pisidia kenti olan Panemoteichos çevresinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında bazı yontmataş buluntulara rastlanmıştır. James Conolly tarafından incelenen buluntuların Paleolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı'na kadar herhangi bir yontmataş topluluğunda bulunabilecek unsurlardan oluştuğu belirtilmiştir. Buluntular arasında yer alan bir adet yonganın Orta Paleolitik Dönem'e ait bir *levallois* yonga olduğu, bazı büyük yongaların da aynı döneme ait olabileceği bildirilmiştir (Aydal vd., 1997, s. 143).

Sagalassos Arkeolojik Araştırma Projesi kapsamında, Sagalassos antik kenti çevresinde bir dizi araştırmalar yapılmıştır. 1993-1994 yıllarında, Ağlasun'a bağlı Harmancık köyünün kuzeyinde yer alan Sandal Asar'a (Sandalion) yapılan ziyaretlerde yontmataş bulgulara rastlanmıştır. Çört ve obsidiyenden üretilmiş, iç yüzden düzeltili yongaları ve sırtlı dilgi parçalarını içeren buluntu topluluğunun Epi-paleolitik Dönem'e ya da belki Erken Neolitik Dönem'e tarihlenebileceği belirtilmiştir (Vanhaberbeke vd., 1996, s. 14). Aynı proje kapsamında, 1995 yılında, Ağlasun'a yaklaşık 13 km uzaklıkta bulunan, Dereköy Karain Mağarası'nın terasında yontmataş bulgulara rastlanmıştır. Mağarada, 1997 yılında Burdur Müze Müdürlüğü ve Sagalassos Projesi'nin ortak çalışmaları ile bir test kazısı yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sırasında Kalkolitik ve Geç Roma dönemlerine ait bazı bulguların yanı sıra yontmataş bulgular da ele geçmiştir. Buluntuların, stratigrafik konumlarına göre, mağarada Geç Buzul Çağ'ında bir Epi-paleolitik dönem yerleşimine işaret ettiği belirtilmiştir (Waelkens vd., 1999, s. 284; Vermeersch vd., 2000, s. 457). Burdur'un

hemen güneyinde, Antalya ilinde yer alan Karain, Öküzini ve Beldibi yerleşimleriyle aynı döneme tarihlendiği bildirilmiştir. Ancak Dereköy Karain Mağarası'nda diğer yerleşimlerdeki gibi karakteristik aletlere ve mikrolitlere rastlanmadığının da altı çizilerek Karain ve Öküzini gibi mağaralar ile ilişkilendirmenin zor olduğu belirtilmiştir. Yine de bazı piramidal çekirdeklerin varlığına dayanarak Öküzini Mağarası'nın IV-II tabakalar ile uyumlu olabileceği dolayısıyla, Dereköy Karain yontmataş bulgularının günümüzden 12 bin yıl öncesine tarihlendirilebileceği öne sürülmüştür (Vermeersch vd., 2000, s. 460).

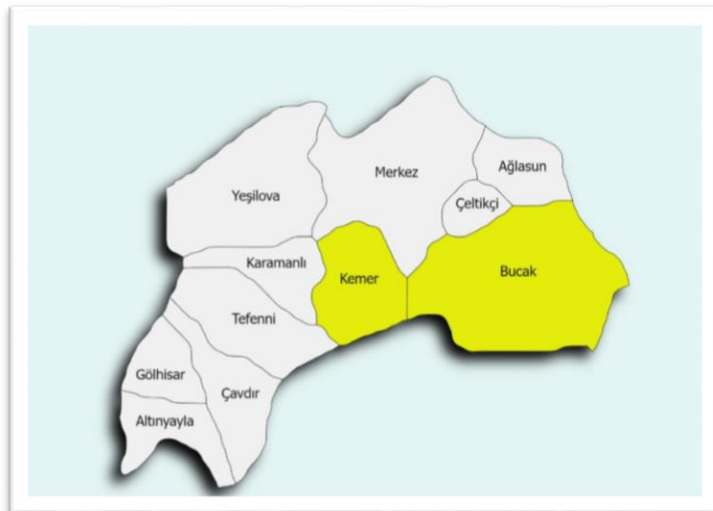
Sagalassos Arkeolojik Araştırması Projesi'nin 2016 yılında, Dereköy ve Hisar köylerinin çevresindeki dağlık alanlarda gerçekleştirdiği yüzey araştırmasında çok sayıda yontmataş parça toplanmıştır (Vandam vd., 2017). Araştırma alanında, daha önce araştırılmış olan Dereköy Karain Mağarası ile birlikte, Paleolitik buluntu yeri sayısı 11'e ulaşmıştır. Orta Paleolitik Dönem'e atfedilen yontmataş eserlerin, birkaç izole buluntudan fazlası olduğu belirtilmektedir. Tanımlanmış Orta Paleolitik yontmataş buluntuları genel olarak *levallois* tekniğinin karakteristik özelliklerini göstermekte ve çoğunlukla yongalardan oluşmaktadır. Orta Paleolitik buluntuların yanı sıra, yontmataş bulguların çoğunluğunun Üst Paleolitik ve Epi-paleolitik dönemlere, hatta Holosen yerleşimlerine tarihlenebileceği bildirilmiştir (Vandam vd., 2017, ss. 323-326). Aynı araştırma ekibi, 2017 yılında Dereköy ve Yazır köyleri çevresinde kapsamlı yüzey araştırmaları yapmıştır. Dereköy yaylasında çoğunluğu Geç Pleyistosen-Erken Holosen dönemlere atfedilen yontmataş buluntular arasında Orta Paleolitik Dönem'e ait bulgulara da rastlanmıştır. *Levallois* teknolojisinin tipik özelliklerini gösteren yontmataş buluntuların olduğu Orta Paleolitik buluntular içinde, Karain (Toros-Zagros) ve Levant Mousterian gelenekleri saptanmıştır (Vandam vd., 2019, ss. 263-264).

2017-2018 yıllarında, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ralf Becks ve Doç. Dr. Ayça Polat Becks tarafından, Burdur'un Bucak ilçesi ile Antalya'nın Korkuteli ilçesinde yürütülen Şeref Höyük/Komama ve Çevresi Yüzey Araştırmaları sırasında, çok sayıda yontmataş materyal toplanmıştır. Genel olarak Holosen Dönem'e ait yontmataş materyaller arasında Orta Paleolitik karakterli, az sayıda bulguya rastlanmıştır (Becks ve Fındık, 2019).

3. BURDUR İLİ PALEOLİTİK ÇAĞ YÜZEY ARAŞTIRMALARI: İLK SONUÇLAR

2021 yılı itibariyle başlayan "Burdur İli Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması", Burdur'un Paleolitik Çağ'da insan yerleşimleri açısından görünümünün anlaşılması, önemli Paleolitik buluntu alanları ile bağlantılarının değerlendirilmesi ve göç yollarının yeniden kurgulanmasını amaçlamaktadır. Buradan hareketle, ilk olarak, Karain Mağarası'nın bulunduğu, Antalya'nın Döşemealtı ilçesi ile sınır komşusu olan Bucak ilçesinde araştırmalara başlanmıştır (Harita 2). İlçenin jeolojik yapısı dikkate alınarak eski göl tabanlarının çevresi ile hammadde ve su kaynaklarının olduğu, yaşama elverişli alanların taranması planlanmıştır. Arazi çalışmaları, uygun görülen alanlarda yaygın yaya yüzey araştırması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma ekibimiz, uygun alanlarda 5'er metre aralıklarla yürüyerek arazi taraması yapmıştır. Ancak araştırma alanlarımızın daha çok, dağlık, kayalık ve yer yer sık çalı örtülerinin bulunduğu alanlardan oluşması sebebiyle bu yöntem yalnızca tarla, bahçe gibi düzlük alanlarda uygulanabilmiştir.

Harita 2. Burdur İl Haritası ve Araştırma Yapılan İlçeler

Kaynak: www.paintsmap.com üzerinden düzenlenmiştir.

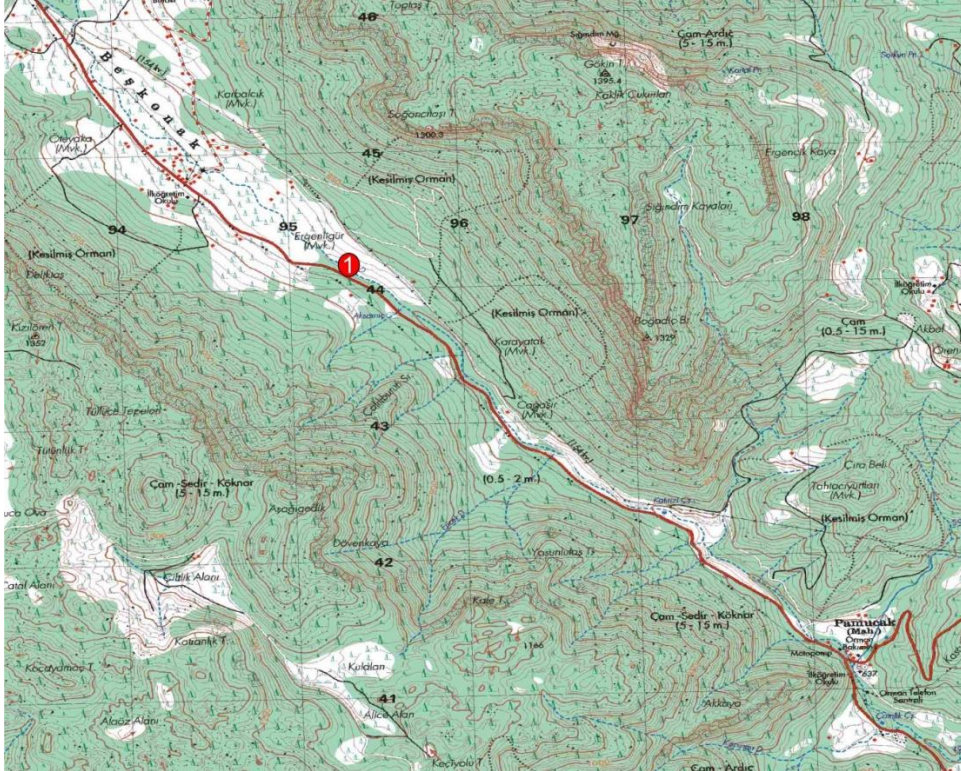
Araştırmamız sırasında buluntu tespit edilen alanlardan ilki, Bucak ilçe merkezinin yaklaşık 10 km güneydoğusunda yer alan Beşkonak köyüdür (Harita 3). Beşkonak, Kratese Neritik kireçtaşı dağlar arasında KB-GD yönünde uzanan bir vadi üzerindedir ve Pleyistosen formasyon içinde yer almaktadır. Vadi boyunca kuzeybatı-güneydoğu yönlü uzanan bir dere yatağı bulunmaktadır. Araştırma yaptığımız tarihlerde kuru olan dere, yerleşim alanında kanal içine alınmıştır. Köyün çıkışında, derenin GD kesimi ise doğal yatağındadır (1 Nolu Buluntu Alanı). Dere yatağının GD kesiminde, bir çekirdek ile dere çakılları üzerine yapılmış kıyıcılara rastlanmıştır (Fotoğraf 1).

Beşkonak köyünün doğu ve batı kısımlarındaki tarlalar da taranmış ancak bu alanlarda Paleolitik Çağ bulgularına rastlanmamıştır. Beşkonak'ın kuzeydoğusunda, Nohu Gedigi olarak adlandırılan mevkide iki mağara yer almaktadır. Yüksek kotlarda bulunan mağaralara ulaşmak için ormanlık alanın bir kısmında araç ile bir kısmında ise yaya olarak yol alınmıştır. Ulaşılması oldukça zor olan mağaralarda dolguya ve herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır. Mağaraların olduğu yamacın eteklerinde Holosen Dönem'e ait az sayıda yontmataş materyal ile Roma Dönemi seramiklerine rastlanmıştır.

Fotoğraf 1. 1 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Harita 3. Beşkonak Köyü 1 Nolu Buluntu Alanı

Bucak'ın yaklaşık 30 km güneyindeki Kocaaliler Beldesi'ne bağlı bir köy olan Kızılseki ve çevresi, Kuvaterner birimlerin yayılım göstermesi nedeniyle ziyaret edilmiştir. İlk olarak, Kızılseki'nin Seki Avlığı Mahallesi'nde araştırmalar yapılmıştır. Seki Avlığı, İn Dağı olarak bilinen Kratese Neritik Kireçtaşı formasyonunun doğu yamaçlarında yer almaktadır. Antalya'nın Döşemealtı ilçesinde bulunan, Karain, Kızılin, Öküzini, Suluin gibi mağara yerleşimlerinin de üzerinde bulunduğu bu kireçtaşı formasyonun kuzeydoğudaki uç noktası Burdur-Bucak sınırları içinde yer almaktadır. Seki Avlığı çevresinde çok miktarda radyolarit hammadde bulunmaktadır (Fotoğraf 2). Olasılıkla, Kızılseki adı da bölgedeki kırmızı renkli toprak ve ağırlıklı olarak kızıl kahve renkteki radyolarit hammaddenin varlığı ile ilişkilidir. Alanda çok fazla bulunan ve yontmataş alet üretimi için oldukça uygun olan radyolarit hammadde, Antalya'daki Paleolitik mağara yerleşimlerinde de yontmataş üretiminde en çok kullanılan hammaddedir (Aydın, 2017, s. 534; Kartal, 2019, s. 306; Kartal, 2011, s.134; Kartal, 2009, s. 120). Seki Avlığı'nda çok yoğun hammadde arasında yer yer aletlere ve çekirdeklere rastlanmıştır. Bölgede, geniş bir alanda, birden fazla buluntu yeri tespit edilmiştir. İlk olarak, Seki Avlığı'nın kuzey kesimleri araştırılmıştır (2 Nolu Buluntu Alanı) ve bu alanda çok sayıda irili ufaklı hammadde arasında bazı yontmataş parçalara rastlanmıştır (Fotoğraf 3). Sonrasında 2 Nolu alandan asfalt bir yolla ayrılan alana geçilmiştir (3 Nolu Buluntu Alanı). Buradaki tarlalardan başlayıp mevsimlik bir dere yatağını takip ederek dağın etekleri, alçak yamaçları taranmıştır. Yukarıya doğru ilerledikçe hammaddenin de azaldığı gözlenmiştir. Alandan az sayıda yontmataş materyal ele geçmiştir (Fotoğraf 4). 2 ve 3 Nolu alanlarda toprağın taşınmış ve alanların düzenlenmiş olduğu, dolayısıyla ele geçen buluntuların belki birden fazla kez yer değiştirmiş olduğu anlaşılmıştır.

Fotoğraf 2. Seki Avlığı Mahallesinde Bulunan Radyolarit Hammadde

Fotoğraf 3. 2 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Fotoğraf 4. 3 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Seki Avlığı'nın tekrar ziyaret edilmesini takiben yeni buluntu alanları da tespit etmiştir. Daha önce tespit edilen 2 ve 3 Nolu buluntu alanlarından güneye doğru ilerleyerek buradaki tarlalar, düzlükler ve dağ etekleri araştırılmıştır. Burada yer alan Milyos Hobbit Otel'in arkasında, kireçtaşı kayalıkların arasında kalan küçük düzlükler (4 Nolu Buluntu Alanı), otelin doğusunda (5 Nolu Buluntu Alanı) ve kuzeydoğusunda (6 Nolu Buluntu Alanı) kalan tarla ve düzlükler taranmıştır. Bu alanlarda da genel olarak yoğun hammadde ile seyrek olarak yontmataş materyallere rastlanmıştır (Fotoğraf 5-7).

Fotoğraf 5. 4 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Fotoğraf 6. 5 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Fotoğraf 7. 6 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Milyos Hobbit Otel'in güneybatısında ve biraz daha yüksekte kalan, İn Dağ'ının eteğindeki düzlük alanda araştırmalara devam edilmiştir (7 Nolu Buluntu Alanı). Bu alanda, köy sakinlerinden alınan, dağın yamacında bir mağara olduğu bilgisinden hareketle yamaç boyunca ilerleyen ekibimiz, burada da yontmataş materyallere rastlamıştır. (Fotoğraf 8, 9). Alt seviyelerde seyrek rastlanan yontmataş materyaller üst seviyelerde nispeten yoğunlaşmış, bu ise bir mağara yerleşimine ulaşılabileceği düşüncesini güçlendirmiştir. Kireçtaşı kayalıklar ve bitki örtüsü nedeniyle hareket etmenin çok da kolay olmadığı alanda oldukça yüksek kotlara çıkılmış ancak bahsedilen mağaraya rastlanmamıştır. Bununla birlikte kaya sığınağı ya da açık hava yerleşimi olabilecek alanlar da tespit edilmemiştir. Yamaç boyunca kireçtaşı kayalıklar ve çalılar arasında kalan küçük düzlük alanlardan ve bazı yerlerde akıntı toprak içinden yontmataş materyaller toplanmıştır. Yamacın iyice dikleştiği noktadan sonra yontmataş materyallere ve hammaddeye rastlanmaması nedeniyle yamaçtaki araştırma sonlandırılmıştır. Bu alanın daha ilerisinde, kuzeybatıdaki yamaçlarda mağaraların olduğu görülmüş ve bu yamaçların da taranması gerektiği düşünülerek araştırmalara bu alanda devam edilmiştir (8 Nolu Buluntu Alanı). Dağın eteklerinde yine yoğun hammadde ile az sayıda yontmataş materyale rastlanmıştır (Fotoğraf 10). Yamaçtan yukarı çıktıkça hammaddenin de seyreltiği

gözlemlenmiştir. Mağara görünümünde olan yerlerin ise küçük oyuklardan ibaret olduğu anlaşılmış ve buradaki araştırma da daha yüksek kotlara çıkmadan sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 8. 7 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Fotoğraf 9. 7 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Fotoğraf 10. 8 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Seki Avlığı'ndaki araştırmalardan sonra Kızılseki köyünün girişindeki tarlalarda tarama yapılmıştır. Bu alanda yontmataş buluntulara ve hammadde olabilecek herhangi bir kayaca rastlanmamıştır. Kızılseki köyünün batısında kalan Sinanbaba Mahallesi'nde, tarla ve zeytinlik alanlarda yapılan taramalarda az sayıda yontmataş buluntuya rastlanmıştır (Fotoğraf 11). Bu alan 9 Nolu buluntu alanı olarak adlandırılmıştır.

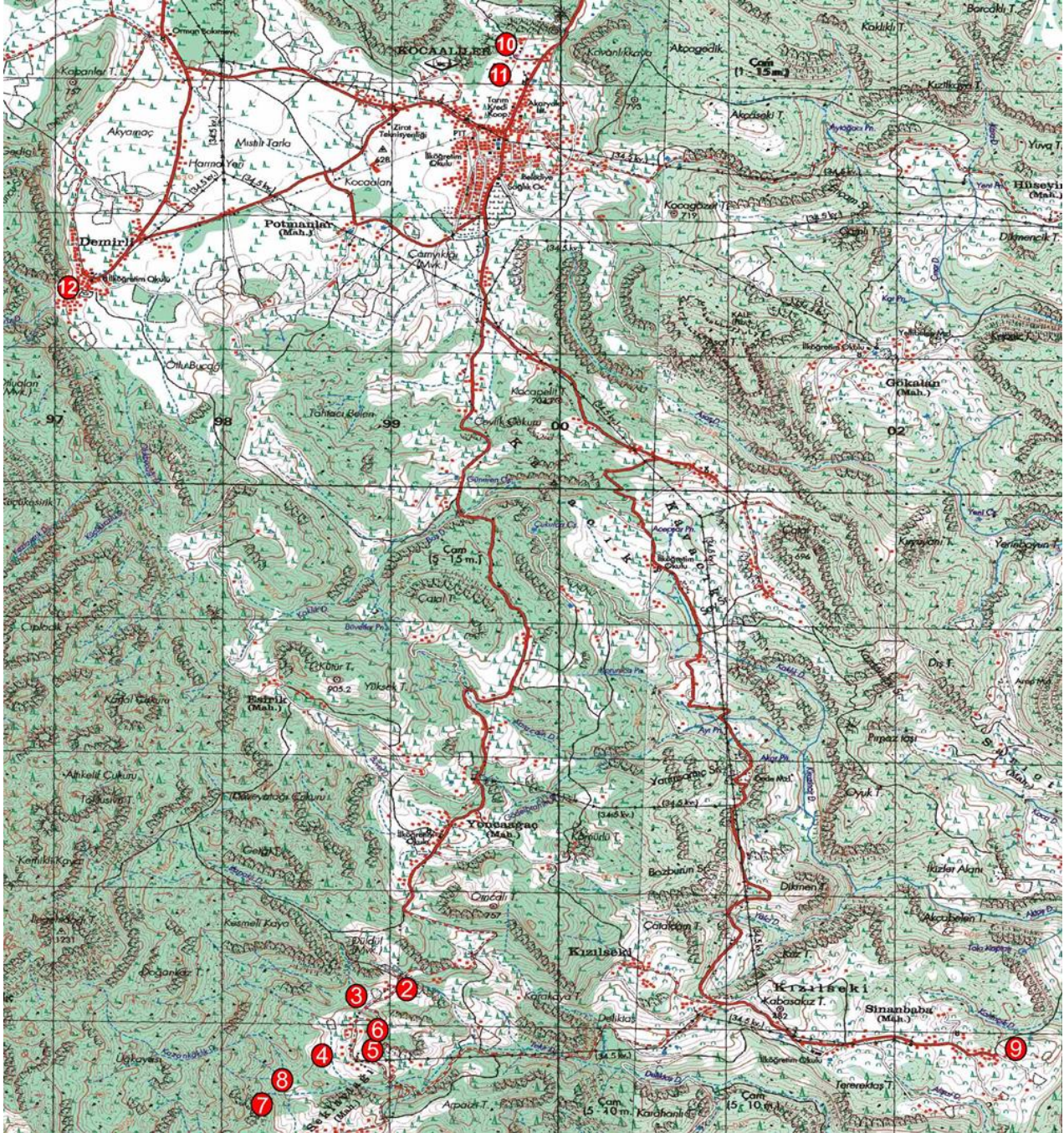
Fotoğraf 11. 9 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Kızılseki'nin Sinanbaba ve Seki Avlığı mahallelerinde toplam 8 buluntu alanı tespit edilmiştir (Harita 4). Seki Avlığı ve çevresinden Paleolitik Çağ'ın farklı dönemlerine ait yontmataş materyaller toplanmıştır. Buluntuların tekno-tipolojik analizleri devam etmektedir. Ancak ilk gözlemlerimize göre

buluntuların Alt ve Orta Paleolitik dönemlere ait olduğunu söylemek mümkündür. Yontmataş topluluğu ağırlıklı olarak yongalardan oluşmaktadır. Az sayıda olmakla birlikte *levallois* tekniğe ait unsurlara rastlanmaktadır. Bazı dilgi/dilgicikler ile dilgisel yongalama izleri gösteren 2 adet çekirdeğe de rastlanmıştır. Bu buluntular, Paleolitik Çağ'ın daha geç dönemlerine işaret etmektedir. Alet topluluğunda genel olarak çontuklu ve dişlemeli aletler, düzeltili yongalar, ön kazıyıcı ve kenar kazıyıcılar bulunmaktadır. Toplanan yontmataş materyallerin hammaddesi çoğunlukla radyolarittir. Bununla birlikte çakmaktaşı hammaddeden üretilmiş bulgulara da rastlanmıştır. Bu kadar yoğun hammaddenin ve geniş bir alanda -seyrek de olsa- yontmataş materyallerin bulunduğu bu bölgenin tekrar taranması gerektiği düşünülmektedir. Paleolitik Çağ yontmataş buluntularının varlığına rağmen henüz *in-situ* bir buluntu alanının tespiti yapılamamıştır. Bu nedenle 2022 yılı araştırma sezonunda bölgenin tekrar ziyaret edilmesi planlanmaktadır.

Harita 4. Kocaaliler Beldesi'nde Tespit Edilen 2-12 Nolu Buluntu Alanları

Kızılseki ve Seki Avlığı'ndaki araştırmalarımızdan sonra, yine Kocaaliler Beldesine bağlı bir köy olan Demirli köyü ziyaret edilmiştir. Demirli'de köy sakinlerinden bilgi almak üzere cami bahçesinde bulunduğumuz sırada birkaç parça yontmataş buluntuya rastlanmıştır (10 Nolu Buluntu Alanı) (Fotoğraf 12, Harita 4). Köy sakinlerinden alınan bilgiyle yerleşimin batısındaki yamaçlarda bulunan mağaralar araştırılmıştır. Ancak söz konusu mağaranın, yerleşime elverişli olmayan oldukça derin bir mağara olduğu görölmüştür. Mağaraya girişin oldukça zor, ekipman olmaksızın neredeyse imkansız ve güvenliksiz olması nedeniyle mağara içine girilememiştir. Mağara'nın kuzeyinde kalan yamaçlar ve yamacın hemen altındaki tarlalar taranmış ancak burada da yontmataş buluntuya rastlanmamıştır.

Demirli köyündeki araştırmalardan sonra Kocaaliler'e gidilmiş, burada yerleşimin batı (11 Nolu Buluntu Alanı) ve kuzeybatısındaki alanlar (12 Nolu Buluntu Alanı) taranmıştır (Harita 4). Bu alanlarda da seyrek olarak yontmataş bulgulara rastlanmıştır (Fotoğraf 13, 14). Bu alanlardan elde edilen materyaller de Seki Avlığı'nda bulunanlarla benzerdir.

Fotoğraf 12. 10 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Fotoğraf 13. 11 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Fotoğraf 14. 12 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Bucak ilçesindeki son buluntu alanı, Ürkütlü ve Yuva köyleri arasında yer alan Bozburun'dur. Bozburun, 2010 yılında tescillenmiş bir Roma nekropolüdür (13 Nolu Buluntu Alanı, Harita 5.). Alanda çok sayıda çakmaktaşı yumruların varlığının bildirilmesi üzerine Bozburun'a gidilmiştir. Bozburun'un tüm

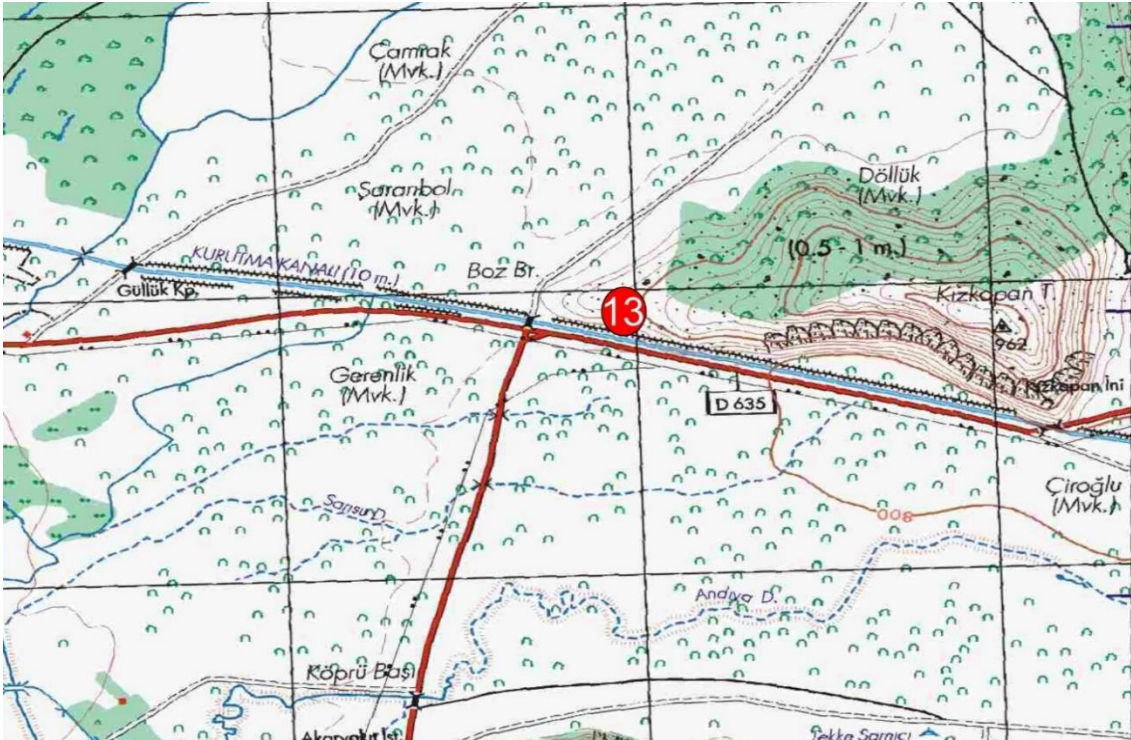
yamaçları ve eteklerindeki tarlalar taranmıştır. Çok sayıda irili ufaklı çakmaktaşı hammaddenin varlığına rağmen yontmataş buluntu açısından oldukça fakir bir alanla karşılaşmıştır. Bozburun'un güney yamacındaki akıntı toprak içinde Orta Paleolitik Dönem'e ait bir adet *levallois* çekirdeğe rastlanmıştır. Ancak, alanın tamamının taranmasına rağmen birkaç yonga dışında, başka bir buluntu ele geçmemiştir (Fotoğraf 15).

Bozburun'un doğusunda yer alan Kızılkaya mevkiinde Bozburun üzerinden de görülebilen, irili ufaklı birkaç mağara yer almaktadır. Büyük mağara Çatalin olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu mağaralar ve Kızılkaya etekleri taranmış ancak herhangi bir yontmataş bulguya rastlanmamıştır. Böylece, Ürkütlü ve Yuva köyleri arasındaki alanda yapılan bu son araştırmaların ardından Bucak ilçesindeki araştırmalarımız, 2021 yılı için sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 15. 13 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Harita 5. Bozburun 13 Nolu Buluntu Alanı

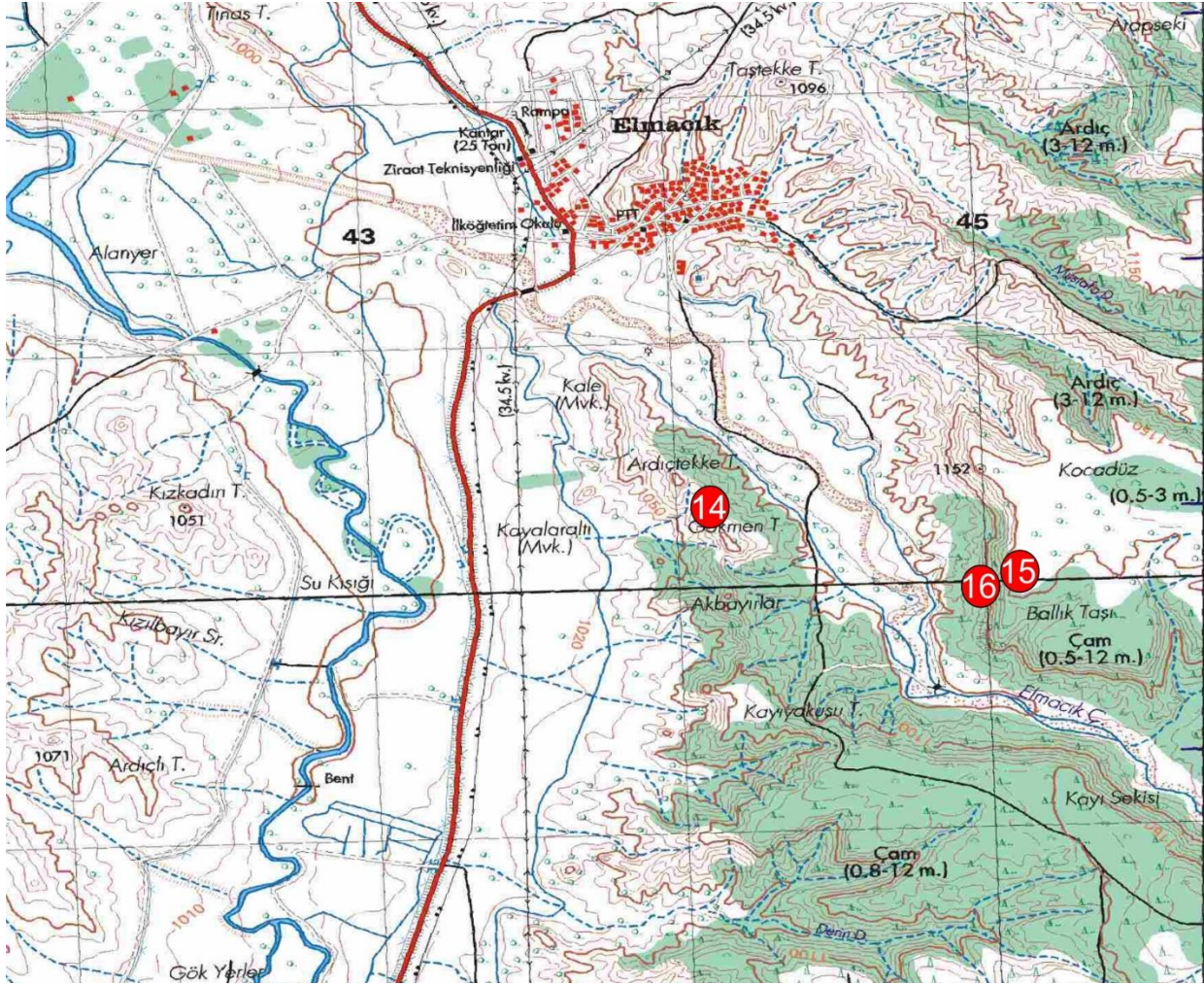

2021 yılında araştırılması öngörülen ilçelerden biri olan Kemer'de (Harita 2) jeolojik yapı dikkate alınarak eski göl tabanının çevresindeki bazı alanlarda araştırma yapılmıştır. Kemer ilçesinin yaklaşık 15 km kuzeydoğusunda yer alan Elmacık köyü ziyaret edilmiştir. Elmacık köyünün 2 km güneyindeki sırtlarda, omurgalı fosil lokaliteleri bulunmaktadır. Bu bölgede 2006-2009 yılları arasında ve 2016 yılında yapılan

kurtarma kazılarında güney mamutu (*Mammuthus meridionalis*), at (*Equus*), geyik (*Eucladoceros*), bizon (*Leptobos*), gergedan (*Stephanorhinus*) ve kuş fosilleri ortaya çıkarılmıştır (Alpagut vd., 2015; Kahraman, 2010, s. 203). Burdur Gölü'nün, geç Erken Pleyistosen'deki göl kıyısını oluşturan alan, yaklaşık GÖ 1.2-1.4 milyon yıla tarihlendirilmiştir. İlk olarak Erken Pleyistosen'e tarihlendirilmişse de devam eden sistematik çalışmalar, fosillerin yaşının Denizli faunasına yakın olduğunu göstermiştir (Serdar Mayda ile kişisel görüşme).

Elmacık-Ardıçtekke fosil lokalitesinde, güney fili fosilinin çıkarıldığı alanın yaklaşık 5 m ilerisinde, çakmaktaşı iri bir çekirdeğe rastlanmıştır (14 Nolu Buluntu Alanı, Harita 6). Çekirdeğin yaklaşık 1-1,5 metre kadar sağında ve solunda, aynı hammaddeden birer yonga parçası bulunmuştur. Bu alanda yapılan taramalar sonucunda birkaç parça daha yontmataş materyal elde edilmiştir (Fotoğraf 16). Daha sonra Elmacık fosil lokalitesinin tam karşısında kalan yamaçların üzerinde araştırma yapılmıştır (15 Nolu Buluntu Alanı, Harita 6). Bu alanda da iki adet kıyıcı ile birkaç parça yontmataş buluntu ele geçmiştir (Fotoğraf 17). Son olarak eski göl tabanı olan ve bugün Elmacık göletinin yer aldığı alanda, göletin doğusunda 2 adet düzeltili parçaya rastlanmıştır (16 Nolu Buluntu Alanı, Harita 6) (Fotoğraf 18). Alanın yaşı ve buluntuların teknolojisi göz önüne alındığında, ele geçen materyallerin Alt Paleolitik Dönem'e ait olmaları gerektiği düşünülmektedir. Ancak, kesin veriler elde etmek için bu alanın tekrar araştırılması gerekmektedir. 2022 araştırma sezonunda Elmacık fosil lokalitesi ve çevresinin tekrar ziyaret edilmesi planlanmaktadır.

Harita 6. Elmacık 14-16 Nolu Buluntu Alanları

Fotoğraf 16. 14 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Fotoğraf 17. 15 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

Fotoğraf 18. 16 Nolu Alandan Yontmataş Bulgular

DEĞERLENDİRME

Burdur ilinin, Paleolitik Çağ açısından yeterince araştırılmamış olması, konumu ve coğrafyası nedeniyle olası potansiyeli göz önüne alınarak 2021 yılında “Burdur İli Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması”na başlanmıştır. Paleolitik Çağ denilince akla ilk gelen mağara yerleşimleridir. Ancak Anadolu’daki Paleolitik bulguların pek çoğu açık hava yerleşimlerinden/buluntu yerlerinden elde edilmiştir. Burdur araştırmalarında da yalnızca açık hava buluntu alanları tespit edilmiştir. Bunların ise pek çoğu *in-situ* değildir. Araştırmalarımız sonucunda, Bucak ve Kemer ilçelerinde, mağara oluşumuna uygun yapıların oldukça az olduğu gözlemlenmiştir. Ziyaret edilen mağaralar dolgu içermemekle birlikte, mağara önündeki teras veya yamaçlarda da herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır. Uzak mesafelerden mağara gibi görünen alanların ya da yerel halk tarafından yönlendirildiğimiz “mağaraların” birçoğunun ise küçük oyuklardan ibaret olduğu görülmüştür. Araştırma alanımız içindeki alanların pek çoğunun mağara oluşumuna uygun olmadığı görülmüştür.

Bölgede birçok alanda, hammadde açısından fakir bir görünümle karşılaşmıştır. Yontmataş üretiminde daha çok radyolarit, çört, dere çakılı gibi hammaddeler kullanılmıştır. Çakmaktaşı buluntuların hammaddesinin ise buluntu alanlarına görece uzak bölgelerden getirilmiş olması muhtemeldir. Bozburun haricinde, Bucak ve Kemer ilçelerinde çakmaktaşı hammadde kaynaklarına ya da çakmaktaşı üretebilecek jeolojik yapılara rastlanmamıştır. Ancak, 2021 yılı araştırma alanımızla sınırlı bu verilerin, devam edecek çalışmalarla değişmesi olasıdır.

Araştırmalarımız sonucunda daha çok Alt ve Orta Paleolitik dönemlere ait bulgulara rastlanmıştır. Bununla birlikte Paleolitik Çağ’ın daha geç dönemlerine işaret eden az sayıda bulgu da mevcuttur. Bucak’ın güneyinde, Kocçaliler ve Kızılseki arasındaki alanda ele geçen buluntular, bu bölgede Paleolitik Çağ’ın farklı dönemlerine ait uzun ya da kısa süreli yerleşimlerin olduğuna işaret etmektedir. Kemer-Elmacık’ta, yaklaşık 1.2-1.4 milyon yıl arasına tarihlendirilen fosil lokalitesinin civarında bulunan yontmataş bulgular, Burdur Gölü’nün eski bir kıyısı olan bu bölgede, insan varlığının çok erken tarihlere inebileceğini göstermesi açısından heyecan verici olmuştur. Ancak gerek Bucak’ta gerekse Kemer’de tespit edilen buluntu alanları, net olarak dönemseller ayrımını yapmaya olanak verecek karakteristik bulgular vermemiştir. Her iki alanda devam edecek çalışmaların yeni bulgularla, daha net sonuçlar vereceği kanısındayız.

Bu araştırma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Makale ile ilgili notlar

Araştırmanın birinci ve sorumlu yazarı araştırmanın planlanması, verilerin toplanması ve analiz süreçlerine katkı sağlamış; araştırmanın diğer yazarları alan yazın taraması ve tartışma ve bulgular bölümlerinde katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Alçıçek, MC., Mayda, S. ve Titov, V. (2013). Lower Pleistocene stratigraphy of the Burdur Basin of SW Anatolia. *Comptes Rendus Palevol*, (12), 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.crpv.2012.09.005>
- Alçıçek, MC., Mayda, S. ve Demirel, A. (2017). Discussion on “Neogene-Quaternary evolution of the Tefenni basin on the Fethiye-Burdur fault zone, SW Anatolia-Turkey. *Journal of African Earth Science* 118, 137–148” by R. Aksoy, S. Aksar. *Journal of African Earth Sciences*, (134), 794-799. <https://doi.org/10.1016/j.jafrearsci.2016.07.024>
- Alpagut, B., Kaya, T., Mayda, S., Demirel, A. ve Ekinci, HA. (2015). Burdur-Elmacık omurgalı fosil lokalitesi/Burdur-Elmacık fosil vertebrate locality. 68. *Türkiye Jeoloji Kurultayı Bildiri Özleri Kitabı* (ss. 498-499), Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları.
- Aydal, S., Mitchell, S., Robinson, T. ve Vandeput, L. (1997). The Pisidian survey 1995: Panemoteichos and Ören Tepe. *Anatolian Studies*, (47), 141-172. <https://doi.org/10.2307/3642904>
- Aydın, Y. (2017). Pleistosen Dönem’den bir Alt Paleolitik kesit: Karain. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 60(4), 529-556. <https://doi.org/10.25288/tjb.360607>
- Becks, R. ve Fındık, B. (2019). New Middle paleolithic finds from the Lake District. *Adalya*, (22), 1-10.
- Boulbes, N., Mayda, S., Titov, V.V. ve Alçıçek, M.C. (2014). Les grands mammifères du Villafranchien supérieur des travertins du Bassin de Denizli (Sud-Ouest Anatolie, Turquie). *L'Anthropologie*, 1(118), 44-73. <https://doi.org/10.1016/j.anthro.2014.01.001>
- Demirel, FA. (2011). Burdur ili ve ilçeleri Neojen ve Pleistosen Dönem fosil lokalitelerinin tespiti yüzey araştırmaları, 2010 yılı çalışmaları. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (29), 361-368.
- Demirel, FA., Mayda, S., Alçıçek, MC., Kaya, T. ve Aytekin, AI. (2016a). Kocakir-2: First record of Early Pleistocene Canis and Hippopotamus from Burdur Basin (SW Turkey). *XIV EAVP Meeting, 6-10 July, 2016, Haarlem, The Netherlands, Programme and Abstract Book*, 38.
- Demirel, FA., Mayda, S., Alçıçek, MC., Kaya, TT., Aytekin, AI., Eryılmaz, D. ve Halaçlar, K. (2016b). Neogene and Quaternary fossil surveys and new results from Burdur and Afyon Province, SW Anatolia. *RCMNS Workshop on the Role of Anatolia in Mediterranean Neogene Palaeobiogeography, Ege University, Izmir, 16-18 September 2016*.
- Demirel, A. ve Mayda, S. (2014). An Early Pleistocene fauna from Burdur Basin of SW Anatolia. *Russian Journal of Theriology*, 13(2), 55-63. <https://doi.org/10.15298/rusjtheriol.13.2.01>
- Demirel, M., Kartal, G., Aydın, Y., Erbil, E. ve Kartal, M. (2019). Kızılın kazıları (I) 2017 sezonu. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2(40), 651-666.
- Diñçer, B. (2015). Kureyşler Baraj Gölü havzasında 2014 yılı Paleolitik araştırmaları. M. Türktüzün ve S. Ünan (Eds.) içinde, *Kureyşler Barajı Kurtarma Kazıları 2014 (Kureyşler Dam Rescue Excavations 2014)* (ss. 191–209). Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Diñçer, B., Türkcan, A.U. ve Erikan, F. (2014). Aizanoi 2012 yılı Paleolitik buluntuları. E. Özer (Eds.) içinde, *Aizanoi -1* (ss. 2–18). Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Kahraman, N. (2010). Elmacık omurgalı fosilleri. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 4(31), 197-207.
- Kansu, ŞA. (1945). Isparta, Burdur illeri çevresinde T. T. K. adına 1944 Haziranında yapılan prehistorya araştırmalarına dair ilk rapor, *Bellekten*, 9(34), 276-287.
- Kartal, M. (2009). *Konar-göçerlikten yerleşik yaşama: Epi-paleolitik Dönem, Türkiye’de son avcı-toplayıcılar*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Kartal, G. (2020). Son bulgular ışığında Eskişehir ilinin en eski kültür varlıklarına genel bir bakış. *Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-26.

- Kartal, G. (2019). Kızılın yontmataş endüstrisinin tekno-tipolojik analizi (İlk sonuçlar-2017). *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, (34), 305-321.
- Kartal, G. (2011). Karain B Gözü Orta Paleolitik Katlaşımının Teknolojik Analizi, H. Taşkıran, M. Kartal, K. Özçelik, M. B. Kösem, G. Kartal (Eds.) içinde, *Işın Yalçınkaya 'ya Armağan*, (1. baskı, ss.133-151). Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Kartal, G., Erbil, E. ve Kartal, M. (2019). Eskişehir ili tarih öncesi arkeolojisi yüzey araştırması (I), 2017. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 3(36), 1-16.
- Lebatard, A., Alçiçek, M. C., Rochette, P., Khatib, S., Vialet, A., Boulbes, N., Bourlès, D. L., Demory, F., Guipert, G., Mayda, S., Titov, V., Vidal, L. ve De Lumley, H. (2014). Dating the Homo erectus bearing travertine from Kocabaş (Denizli, Turkey) at at least 1.1Ma. *Earth and Planetary Science Letters* (390), 8-18.
- Mayda S., Alçiçek MC., Demirel FA. ve Alçiçek, H. (2017). The first record of a Villafranchian Small Cervid "Crozetoceros" from Turkey. *15. Congress of RCMNS, 03-06 September, Athens, Greece*, 136.
- Özçelik, K., Kartal, G. ve Fındık, B. (2016). Denizli ili Prehistorik Dönem yüzey araştırması 2014. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 1(33), 377-96.
- Özçelik, K. ve Bulut, H. (2021). Denizli'de (Ege Bölgesi) iki yüzeyli alet geleneği: Tekno-tipolojik analizlerle sınırlı çalışmaların kronolojik sorunların çözümündeki yetersizliği. *Colloquium Anaticum*, (20), 163-182.
- Özsait, M. (2007). Arkeolojik verilerin ışığı altında Burdur. G. Yıldız- M.Z. Yıldırım- Ş. Kazan (Eds.) içinde, *I. Burdur Sempozyum (16-19 Kasım 2005) Bildirileri*, (1. Cilt, ss. 696-715). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Taşkıran, H. (2016). The Paleolithic and Epi-paleolithic of Anatolia. Ü.Yalçın (Eds.) içinde, *Anatolian Metal VII-Anatolien und seine Nachbarn vor 10.000 Jahren/Anatolia and neighbours 10.000 years ago*, (ss. 43-51).
- Taşkıran, H., Aydın, Y., Özçelik, K. ve Erbil, E., (2021). A new discovery of Neanderthal settlement in Turkey: Sürmecik open-air campsite in Western Anatolia. *L'Antropologie*, 1(125), 102838. <https://doi.org/10.1016/j.anthro.2021.102838>
- Vandam, R., Willett, PT. ve Poblome, J. (2017). Living on the margins. First results from the Dereköy archaeological survey of the Sagalassos Project in the Western Taurus Mountains. S. Steadman ve G. McMahon (Eds.) içinde, *The Archaeology of Anatolia*, (2), *Recent Discoveries* (2015-2016), (ss. 321-346).
- Vandam, R., Willett, PT. ve Poblome, J. (2019). The results of the 2017 Dereköy archaeological survey by The Sagalassos Project in the Western Taurus Mountains. S. R. Steadman ve G. McMahon (Eds.) içinde, *The Archaeology of Anatolia*, (3), *Recent Discoveries* (2017-2018), (1. baskı, ss. 260-269). Cambridge Scholars Publishing.
- Vanhaverbeke, H., Vermeersch, PM. ve Waelkens, M. (1996). Living between the river and the lake: The evolution of the prehistoric settlement pattern on the territory of Sagalassos (Pisidia, Southwestern Turkey). *Aegean Archaeology*, (3), 7-25.
- Vermeersch P.M., Öztürk, İ., Ekinci, HA., Degryse, P., De Cupere, B., Poblome, J., Waelkens, M. ve Viaene, W. (2000). Late Palaeolithic at the Dereköy Karain cave. M. Waelkens ve L. Loots (Eds.) içinde, *Sagalassos V. Report on the survey and excavation campaigns of 1996 and 1997*, (2. Cilt, ss. 451-461). Leuven University Press.
- Waelkens, M., Vermeersch, PM., Öztürk I. ve Ekinci, HA. (1999). The 1997 excavation campaign at Sagalassos and Dereköy, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2(20), 283-311.
- Yalçınkaya, I. (1988). Karain Mağarasının Anadolu iskân tarihindeki yeri ve önemi. *Erdem*, 4(10), 39-52.